

Всі аспекти, які ми визначили як детермінанти релігійної свідомості, в тій же мірі є культурними. Проте культура як епіцентр втілення сакрального – це один із важливих аспектів, який дає можливість релігійного, теологічного, а також естетичного бачення світу культурних цінностей. Культура визначалась як упорядкований світ самопокладання (це ще римська традиція, яка походить від Цицерона), а також як спосіб впровадження релігійного та світського, що була характерна для світогляду Клімента Александрійського. Важливо зазначити в культурі єдність символічної презентації реальності (Е. Кассіпер, М. Бахтін, М. Бубер).

Релігія в її метакультурному і метаантропологічному визначенні дає можливість універсального співвіднесення з культурою, але вся сутність полягає, щоб взяти найбільш загальні, матеріальні структури, які визначаються не лише як універсалії, що поєднують в катафатичному вимірі світ людини і Абсолюту, але й трансценденталії. Трансценденталії стають своєрідними епіцентрами духу, поєднують світ „тут” і „там” на підставі індивідуального пошуку і свого особливого шляху до Абсолюту.

Світська апроксимація божественних креативних патернів була одним із важливих способів протиставлення людини Абсолюту. Але культуроцентризм, який стає в світі секуляризованих цінностей важливим способом бачення світу, все більше і більше уводить людину від світу традиційної культури. Якщо в середньовіччі, наприклад, гармонія зберігалась на підставі традиційно греко-римського композитного способу осмислення цінностей, то вже у Бердяєва загострюється есхатологічне розуміння культури. Втім культура розуміється саме як катафатичний, суто профанний спосіб творіння, що протистоїть божественному проекту .

Список використаної літератури:

1. Бауман З. От паломника к туристу ; пер. с англ. / З. Бауман // Социологический журнал, № 4, – М., 2003. – С. 19 – 17.
2. Гелд Д. Глобальні трансформації / Д. Гелд, Е. МакГрю, Д. Голдблатт, Д. Перрагон ; пер. з англ. В. Курганського, В. Сікори. – К. : Фенікс, 2003. – 548 с.
3. Житенев С. Ю. Религиозное паломничество в христианстве, буддизме и иудаизме: социальные, коммуникационные и цивилизационные аспекты / С. Ю. Житенев. – М. : Идрик, 2012. – 263 с.
4. Неретина С. Время культуры / С. Неретина, А. Огурцов. – М. : СПб. : Изд-во РХГИ, 2000. – 344 с.
5. Пивоваров Д.В. Абсолют / Д. В. Пивоваров // Современный философский словарь. – М., Бишкек, Екатеринбург: Одиссей, 1996. – С. 5 – 7.
6. Пивоваров Д.В. Религия / Д. В. Пивоваров // Современный философский словарь. – М., Бишкек, Екатеринбург: Одиссей, 1996. – С. 406 – 416.
7. Урри Д. Взгляд туриста и и глобализация / Д. Урри ; пер. с англ. А. Шередеги // Массовая культура: современные западные исследования: пер. с англ. Отв. ред. и послесловие В. В. Зверевой. – М. : Фонд научных исследований „Прагматика культуры”, 2005. – С. 136 – 152.
8. Флоренский П. А. У водоразделов мысли / П. А. Флоренский. – М. : Правда, 1990, т. 2 – 448 с.
9. Хайдеггер М. Время и бытие / Мартин Хайдеггер. – М. : Республіка, 1993. – 448 с.

Khakhalin O.O., assistant of the department of philosophical anthropology, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kiev), aakhakhalin@mail.ru

Pilgrimage as practice of modern culture

In the article the analysis of processes of transformation of modern cultural practices is given in the context of globalization of culture. A pilgrimage is deter-

mined as an institute of culture, cultural practice, frank speech. Priorities of application of experience of pilgrimage are determined in tourism and mass culture on the whole.

Key words: culture, globalization, pilgrimage, speech, tourism.

Хахалин А.А., ассистент кафедры философской антропологии, Национальный педагогический университета им. М.П. Драгоманова (Украина, Киев), aakhakhalin@mail.ru

Паломничество как практика современной культуры

В статье предоставляется анализ процессов трансформации современных культурных практик в контексте глобализации культуры. Паломничество определяется как институт культуры, культурная практика, исповедальный дискурс. Определяются приоритеты применения опыта паломничества в туризме и массовой культуре в целом.

Ключевые слова: культура, глобализация, паломничество, дискурс, туризм.

* * *

УДК 213

Подольняк Л.А.

кандидат філософських наук, доцент,
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут” (Україна, Київ),
danko057@gmail.com

КУЛЬТУРА, ЯК СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Свобода – це найважливіша умова, що забезпечує не тільки гідне життя людини, але і динаміку її культури, свідомих цілей та прагнень. Свобода, як “вища цінність”, має багато вимірів, але вона завжди пов’язана із культурою як системою цінностей. Культура завжди є сферою свободи. Проблема свободи набула особливої гостроти сьогодні, в епоху дефіциту духовності. Розчарування, що привели до духовної кризи і втрати ціннісних вимірів культури, це наслідок духовної кризи суспільства. Сьогодні потребує створення нових духовних цінностей. Національна культура, в тому числі і свобода, відкриваються в житті, переповненому полярностями і суперечностями. Свобода є втіленням національної ідеї, простором стратегії національно-свідомих орієнтацій. Мета національної ідеї, “ідеї свободи”, – це об’єднати націю.

Ключові слова: людина, свобода, культура, особистість, цінність, буття, мета.

Відомо, людська діяльність через суб’єктивно-мисленнєву активність опосередковує чуттєвий зв’язок індивіда з природою і створеною нею світом. Через цей зв’язок трансформуються матеріальні властивості предмета в предметний зміст людської чуттєвості і культури, в силу чого остання виявляє себе і як об’єктивна даність предмета, і разом з тим як іманентна властивість предметно-практичної діяльності, що здійснюється людиною. Культура не гарантує існування свободи. Але початок формування нації і національної свідомості обумовлений наявністю культури, що є передумовою кожного організованого національного руху, який домагається національної свободи.

Культура як атрибут самосвідомості особистості, в своєму предметно-фактологічному значенні, орієнтуючи індивіда на вибір (в силу необхідності цілепокладання), образу свободи, робить останню сенсом життя. В його пошуках людина виявляє себе в якості проблеми, вирішення якої “потребує” всього життя. Без виникнення в життєдіяльності індивіда цінностей, котрі він визнає або може визнати такими, що повідомляють сенс його життя, він не може правильно функціонувати. Останнє означає, що він (індивід) не може не бути втіленням єдності суцього і належного, живою межею між буттям і цінностями, які надають йому смисл; людська суб’єктивність перетворюється в “ніщо”, оскільки пошуки сенсу життя позбавляють завершеності, самодостатності і задоволеності “Я”, створюючи рух, негацію, зусилля в подоланні розриву і зміни власного буття.

Аналіз досліджень і публікацій показує, що проблема свободи займає центральне місце сьогодення. Значимо, що свобода як цінність має багато вимірів. В першу чергу вона пов'язана з культурою як системою цінностей, обґрунтування якої витікає з її розуміння культури як позитивного змісту людської свободи. Дійсно, людина насамперед реалізує в своїй діяльності те, що виступає для неї певною цінністю. Отже, коли свобода як мета покладається людиною, тим самим вона стає цінністю і вибирається індивідом, поскільки при своїй зовнішній даності стверджується як щось невід'ємне від внутрішнього ядра його суб'єктивності.

Мета завжди народжується в безпосередньому контексті предметної діяльності, існуючи спочатку як ідеальний задум, що отримує в подальшому предметну реалізацію, де цінність свободи людини знаходиться в світі наявно суцього – як те, що в повноті своїй безумовно виходить за рамки її індивідуальної перетворювальної активності. Якщо висування цілей дозволяє людині осмислювати зовнішню реальність з точки зору корінних проблем власного існування, то ціннісний вибір являє собою інстанцію, в аспекті якої людський суб'єкт осмислює саме це існування, визначає кінцевий смисл свого життя і діяльності. Відповідно, реалізація цілей приводить, в кінцевому рахунку, до їх “зняття” в якості засобів, що “являють собою предметно–практичне втілення всезагального способу зв'язку одиничних предметів, включених в коло людської діяльності” [1, с. 63].

Разом з тим цінність як феномен, смисл якого полягає в ньому самому, і як основа культурного самовизначення людини має значення саме в своїй безпосередній даності, і тому не може бути опосередкована в процесі перетворювальної діяльності, не втрачаючи разом з тим свій ціннісний статус. В сфері свідомості як умови позитивної реалізації свободи, де кожний вчинок набуває значення тільки в певному ціннісно–смисловому контексті більш рельєфніше виступає феномен унікальності, неповторності, різноякісності культурної творчості.

Вищі цінності будь–якої культури і вироблені нею специфічні форми спілкування в часі і реальній історії не виступають як крайності, що заперечують одна одну, а утворюють в своїй взаємодії розгалужену, багатокторну “тканину” діалектики соціально–культурного розвитку, в якій, однак, постійно прослідковуються, а інколи і вступають в конфлікт протилежності відтворення й повторення, єдності і багатоманітності тощо (котрі в рівній мірі характеризують історичну специфіку людського буття в світі). Якщо для характеристики різноманітності форм культурної самосвідомості людства можна вжити поняття “поліфонізм” (глибоко осмислене в працях М.М. Бахтіна), то ефект співпадання ціннісних орієнтацій, властивих цим формам культурної самосвідомості, мабуть, логічно було б визначити як явище міжкультурного резонансу: кожна культура актуалізує ті пласти сукупного ціннісного досвіду людства, котрі в найбільшій мірі співзвучні її вихідним ціннісним установам, що складаються на основі не тільки певних суспільно–економічних факторів, але й визначаються культурно–політичними реаліями і духовною ситуацією часу.

Дана проблема набула особливої гостроти сьогодні, в епоху дефіциту духовності. Мислення є дією, котра вже “в період свого становлення проявляє себе як спе-

цифічне, відмінне від всіх досуспільних форм, ідеально–діяльне відображення дійсності. Свідомість як суспільна форма відображення характеризує цілеспрямованість, вибірковість. Національна свідомість характеризує визначення в національній ідеї. Мислення фіксує не будь–які сторони дійсності, не все, що потрапляє в поле зору, а лише те, що пов'язано з інтересами людського впливу на буття, тобто схоплює “конструктивно–технологічний” принцип речей і явищ” [2, с. 31].

Розчарування в ньому приводить до духовної кризи і втрати ціннісних вимірів культури. Якби дух ввів в оману, а віра в розум, мислення, у його здатність прогресувати підупала, то залишилися б тільки влада і сила.

В даній ситуації значимо думку Е.Гуссерля, який наголошував, що коли втрачає свою силу віра в могутність розуму, яка у філософській боротьбі людства приводила до дедалі чистішого самоусвідомлення і перетворювала людину на людство, а зовнішній світ у Царство Боже на землі, – людина віддається егоїзму, політично ж вона віддається молохові влади. Так звана “реальна політика”, яку прийнято вважати політикою, що спирається на здоровий глузд, є виявом практичного, небезпечного скептицизму, вона “дає політичним й економічним вождям, охопленим жадобою влади, вважати їхні цілі, засоби, витвори розумними й гідними похвали. По суті ж вони ображають розум і всі зроджені ним імперативи” [3, с. 45].

Коли прогрес в напрямку “культури розуму” затримується (внаслідок зневіри у розум), то починає домінувати егоїстична ідея народу як егоїстична ідея влади в їх національному варіанті. В силу цього дух стає інструментом, він підпорядковується владі. Все: наука, мистецтво і будь–яке духовне багатство, що може розглядатися як абсолют, стає або об'єктом національного обожнювання, або перетворюється в ринковий товар й витвір влади, засіб влади. В результаті втрачається не тільки цінність духовності, але й сенс життя перетворюється в обезцінене споживання. Тому так важливо зберегти культурно–духовний зміст національної свідомості, в її прагненні до свободи.

Наслідок духовної кризи – суспільство, зорієнтоване на успіх, яке прагне дедалі більших досягнень, яке трактує світ виключно через речі, які треба опанувати й контролювати. В результаті “на місці “живої” культури виникає цивілізація; вторинне культурне життя; зовнішня оболонка традиції, яка втратила внутрішній сенс формування й вироджується у позбавлену вартості рухливість; ерзац–культура; несправжня культура, здрибнілі цінності” [3, с. 46].

Тобто перед нами тривога гуманістичної думки за переродження людини в умовах бездуховності, прагнення зберегти і надалі культивувати “людські якості”. В даному випадку цінності національної культури, в тому числі і свобода, здатні виступати як фактор, невіддільний від внутрішнього ядра самої людської суб'єктивності. Те, що людина любить, в чому знаходить сенс життя – повертає в “невід'ємну сутність свого буття” (Л.Фейєрбах), в котре входять створені і вистраждані людством національно–культурні цінності. Якщо б вони зникли, то зміст самого буття людяності в чомусь виявився б іншим.

Підкреслимо, що позитивне функціонування цінностей культури передбачає безпосередню предметно-життєву здійсненість, духовно-чуттєву розкритість даних цінностей перед людським суб'єктом. В силу цього важливе значення має можливість вибору свободи певного спрямування думки, тобто свободи вибору об'єкта мислення. Ним може бути будь-яке явище чи предмет світу, будь-яке поняття, судження чи ідея. Людина повинна мати можливість мислити про все, про що забажає, поскільки не може бути обмежень ні на предмет мислення, ні обмежень у мисленні. Свобода думки означає разом з тим свободу її суб'єкта, яка полягає в можливості кожного мислячого суб'єкта обирати собі будь-який спосіб і метод мислення. З цим пов'язана проблема свободи вибору мислячим суб'єктом форми думки як межі здійснення процесу мислення. Все це виступає як духовна свобода і є одним із невід'ємних атрибутів духовного життя. Вона може бути обмежена, але ніколи не може зникнути зовсім, вона невід'ємна від людської особистості. Створення духовних цінностей потребує свободи (в першу чергу свободи творчості), через яку відбувається відбір, а він можливий лише тоді, коли є свобода, тому й культура реалізує свої світоглядні потенції тільки за умов свободи.

Сьогодні актуальними є інтерпретації свободи та її відношення до влади як сили, що позбавляє феномен свободи ціннісного значення. Філософи постмодерністського спрямування (М.Фуко, Ж.Делез, Ж.Дерріда, К.Апель, Р.Рорті та ін.) вбачають дану втрату в пануванні в європейській культурі "метафізики есенціалізму" (метафізики буття як присутності). Саме вона нав'язує європейцям політику "есенціалізації людської екзистенції", тобто практику підпорядкування людської екзистенції тому або іншому "непохитному" набору метафізичних сутностей, форм, еталонів, стандартів. Відносини влади, зрозумілі неінструментально (тобто нетотожні з топосом економічних, когнітивних, пізнавальних, національних, етнічних, статевих та інших відносин), виявляються одночасно інтенційними і несуб'єктивними. Вони – інтенційні в тому розумінні, що не існує влади, яка б не здійснювалася у вигляді ряду намірів та цілепокладань. Вони – несуб'єктивні, поскільки неінструментальна влада далеко не завжди виявляється результатом або вибору, або рішення індивідуального суб'єкта. З врахуванням цих двох особливостей влади стає зрозумілим, що пошуки абсолютного центру влади, котрий був би відповідальним за її раціональність, позбавлені будь-якого сенсу, поскільки немає і не може бути таких особистостей або соціальних співтовариств, котрі могли б всю повноту влади спрямувати на контроль "тіла" і духа суспільства.

Разом з тим влада має дискурс "загального над індивідуальним". Підвищуючи статус одних соціокультурних практик і дискримінуючи статус інших, процес "есенціалізації людської екзистенції" неминуче лімітує свободу особистості, регламентує вільне розгортання людського буття, особливо в його національному вимірі. Він завжди нав'язує існуванню людини якусь "єдино правильну" систему нормативів, типів контролю, піддає історичний процес становлення людського буття насильству, маніпуляції, репресії. В результаті всього те, що звичайно називають "культурою", виявляється не природним результатом розвитку свободи, не підсумком

вільного становлення людської екзистенції, а продуктом соціальної інженерії, тобто штучного конструювання дійсності у відповідності з тими чи іншими нормативами.

Зазначимо, ніяке виробництво знань не в змозі підмінити собою владу над душею, духом індивідів співтовариств, які продукують ці знання. В зв'язку з цим саме поняття свободи повинно відповідати сучасному стану речей, тобто зміна владних відносин веде до зміни в розумінні феномену свободи. Класична метафора свободи як полярної протилежності насильству, примусу, гнобленню передає лише деякі і дуже поверхневі її особливості. Головний недолік раціоналістичної версії свободи полягає в тому, що в ній суб'єкт "волюнтарно постулюється творцем тієї або іншої метафізичної системи і не може розглядатися як агент реальних соціокультурних дій. Такий суб'єкт не є результатом соціальних, економічних, політичних, культурних, духовних, релігійних, лінгвістичних та інших практик" [4, с. 41]. А таке розуміння суб'єкта продукує спрощене уявлення про процес історичної духовної емансипації людства.

Таким чином, свобода виглядає набагато складніше, ніж тільки як полярна протилежність насильству, примусу, детермінізму. Потрібно дослідити, як говорить М.Фуко, практики самореалізації індивіда та іманентно властиву цим практикам логіку. "Я досліджую ті стратегії, дотримуючись яких індивіди через свою боротьбу, свої конфронтації, свої проекти вільно конституюють самих себе як суб'єктів здійснюваних ними практик, або ж навпаки, – відмовляються від практик, котрі їм нав'язують владою. Я зберігаю тверду віру в людську свободу" [4, с. 42].

Відносини влади розуміються як такі, котрі мають місце тільки між суб'єктами соціальних дій. Тобто у топосі владних відносин суб'єкт завжди має деякий спектр можливостей протидіяти владі у ствердженні своєї свободи. І ці можливості ґрунтуються на духовних статусах суб'єкта, сформованих свідомістю.

Таким чином, владні відносини демократичного характеру повинні надавати "вплетеним" у них суб'єктам та соціальним співтовариствам деякий спектр можливостей опору детермінаціям, що виникають внаслідок даних відносин. У цій складній взаємодії свобода виникає як умова можливості для здійснення влади. Там, де немає свободи, можлива не влада, а насильство. Подолання цих суперечностей активізує особистість, поскільки, як зазначав К.Ясперс, "зміст свободи і відкривається в житті, переповненому полярностями і суперечностями". Цінність свободи губиться там, де від полярностей відмовляються на користь обмеженостей (в соціальних та мислительних конструктах, які виправдовують устрій влади як один з полюсів, що видає себе за ціле). Особистість здобуває свободу там, де "ми відкриті, де зберігаємо дані нам можливості в напруженні протилежностей, де в ході ситуацій, які міняються, приймаємо рішення, виходячи з наших історичних витоків, і неупереджено сприймаємо буття в його новому змісті" [5, с. 168].

В такому контексті здійснюється свобода конкретної особистості, що сформувалася в світі перед образом певних духовно-свідомих цінностей, серед яких чільне місце належить національному.

Одночасно потрібно враховувати, що людина не досягає свободи, спонтанно здійснюючи себе; вона стає

вільною, якщо спрямовує цю спонтанність в сторону персоналізації світу і самої себе. Отже, між існуванням і свободою з'являється “нова інстанція, та, котра відділяє ще здійснену себе особистість, яка тільки що виникла завдяки життєвому пориву, від особистості, що визріває в результаті своїх дій і набирає силу в індивідуальному і колективному досвіді” [6, с. 502].

Тобто свобода не “випромінюється” спонтанно, а має своє призначення, покликання. Без покликання порив, поклик свободи згасає. Вона вимагає “глибини людської комунікації між сущими в своїй самоті одиничними людьми і свідомою діяльністю в ім'я свободи суспільних умов через сумісне розуміння і формування волі” [5, с. 168].

Зауважимо, що однією з важливих передумов дієвості ідей є забезпечення інтерсуб'єктивності (загальнозначущості) ідеї. Йдеться про таке формування ідеї, яке робить її зрозумілою та прийнятною для інших людей або для певної спільноти. В нашому випадку це мова йде про національну ідею. Вона належить до тих, які відкриває не тільки разум, але й “серце” – (Б.Паскаль). В силу цього усвідомлена національна ідея як ідеал є способом “узгодження індивідуальних розумінь у процесі спілкування та, відповідно, єднання “індивідуальних волів в єдину колективну волю” (В.Лісовий). Свобода є втіленням національної ідеї, простором стратегії актуалізації національно-свідомих орієнтацій.

Підкреслимо, що свобода – це рух людини в часі, її невтомний дух у виявленні і боротьбі з “моїм відчуженням, зі всіма тими обставинами, в яких я, подібно об'єкту, потрапляю під владу безособистісних сил” [6, с. 503].

Цей рух можливий в мисленні завдяки усвідомленню, яке дає нам уявлення про істинну цінність. Прагнути ні в чому не допускати остаточного роз'єднання, разум хоче подолати альтернативи розсудку, зв'язуючи те, що він одночасно доводить до “останнього ступеня полярності: світ, трансцендентність, науку і віру, структуру світу і медитацію вічного буття” [5, с. 169]. За допомогою свідомості разум “проникає” в цінності “олюдненого” буття, тобто в культуру, стає умовою усвідомлення особистісного бажання свободи. В силу цього свобода виступає подоланням власного свавілля, тобто співпадає з “внутрішньо наявною необхідністю істинного”, поскільки “домагання свободи означає бажання діяти не свавільно або із сліпого підкорення, а в результаті розуміння” [5, с. 167]. Головне в цьому діалектичному русі – усвідомити, що свобода здійснюється лише в співтоваристві людей. Вільна людина та, до якої звертається світ і хто відповідає на його заклик; це – відповідальна, мисляча людина, наповнена самосвідомістю свого “Я” в динаміці культурних цінностей. Спрямована до цієї мети свобода не ізолює людей, а об'єднує їх, не веде до анархії, а є вірою в первинному смислі слова. Вона “не буття особистості, але засіб (спосіб), завдяки якому особистість є все те, що вона є, і є повнішою, чим якби вона йшла за необхідністю” [6, с. 504]. В результаті людина здобуває своєї вищої цінності, а її рефлексії за своєю суттю “стають набутком спільноти, вони поширюються в суспільному русі, чинять суспільну дію, а в ідеальній помежовій ситуації визначають напрямок волі спільноти, напрямок її самоформування й переформування...” [3, с. 49]. Людина – сди-

ний господар цього світу, міра всіх речей і джерело всіх цінностей. Внаслідок своєї творчої сили вона швидше нагадує великого митця, ніж науковця: розуміння реальності полягає в тому, щоб створювати в ній порядок, а не в тому, щоб відкривати порядок, який у ній вже існує. Про це свідчить прогрес знання про свідомість, яка опредмечуючи культуру, вказує на історичну умовність будь-яких людських цінностей, що знову ж таки активізує роль духовності суб'єкта у виборі смисловитих ідеалів, одним з яких і виступає свобода.

Таким чином, людська суб'єктивність є внутрішнім змістом суспільно-культурного індивіда, поскільки конститує його діяльність і виступає умовою розвитку соціальної об'єктивності. Суб'єктивне, реалізоване в бутті, перетворюється в активізацію мислення, котре як центр духовного існування визначає цінності життя людини в процесі її самостворення. Одним з найважливіших духовних артефактів свідомості виступає свобода, яка забезпечує не тільки динаміку культури, але й вільно вибраних, свідомих цілей та ідеалів суб'єкта. Визначення свободи як основної константи загальнолюдської культури і мети самовизначення передбачає напругу всіх суб'єктивно-мислительних зусиль по цілепокладанню і волевиявленню. Імперативи світоглядно-культурних смислів в образі свободи характеризують специфічну здатність людини сприймати і перетворювати соціально-культурну дійсність в необхідну для себе форму, в якій реалізується екзистенціальний зміст самовизначень. Особистість здобуває свободу та відкриває для себе її зміст там і тоді, коли в перманентності ситуацій в силу духовно-суб'єктивних активацій здатна прийняти рішення для створення нового змісту свого вільного буття.

Таким чином, гуманістично-культурні інтенції реального буття розкриваються через динаміку духовності, котра в кожний момент історичного існування соціуму постійно народжується у потоках думок, вражень, уявлень, почуттів минулих і сьогоденних поколінь. Духовність людини є умовою її специфічно-унікального існування як суб'єкта діяльності. По відношенню до дійсності суб'єкт не тільки розкриває її зміст в силу свого впливу на неї, але й засвідчує власне існування в якості діючого й усвідомлюючого. Феномени духовності у своїй сукупності й взаємозв'язку з цінностями утворюють певну реальність “життєвого світу”, відкрити у всіх напрямках на всіх глибинах для дій рефлексії. Вони здатні зробити дійсність виразною, чітко виявленою у всіх відношеннях і властивостях.

Феноменологічний дискурс в онтологію людських цінностей дозволяє стверджувати, що “життєвий світ” є одночасно культурно-історичним світом, образом (ейдосом) світу, яким він виступає в свідомості різних людських спільностей на певних етапах історичного розвитку. Об'єктивність соціального світу може здійснюватись за рахунок аксіологічних активацій “життєвого світу”, набагато глибші за будь-які детермінації суджень і визначень. “Життєвий світ” – це світ, який ми переживаємо. Він передбачає ідеал автономної людини, яка може сформувати не тільки саму себе, а й увесь людський світ в його соціокультурних контекстах. Невід'ємність раціонально-ірраціональних інтенцій “жит-

тевого світу” від процесу трансцендування виокремлює духовність як спосіб і сенс життєдіяльності.

Свідомість – це не тільки можливість ідеального відтворення дійсності, а перетворення об’єктивної предметності в суб’єктивний зміст, в силу чого найбільш суттєвою її характеристикою є духовність суб’єкта. Духовною формою освоєння світу людиною і разом з тим формою саморозвитку самої людини виступає “Я”. Суб’єктивна самовизначеність реалізується у відкритій феноменологією можливістьно зміщенні центру дослідницького інтересу стосовно свідомості з її теоретико-пізнавальних здатностей до умов “буття в світі”. Аналіз внутрішньої складності духовного виявляє процес формування особистості у всесторонніх відношеннях з іншими людьми. Зустріч “іншого” з “Я” виступає одним із окремих моментів фундаментального відношення “в-собі” – “для-себе”. Здобуваючи внутрішнє трансцендентне життя, особистість стає спрямованою на світ і до “інших” особистостей; йдучи по шляху універсалізації, вона з’єднується з ними, поскільки “інші” не тільки не обмежують, але й обумовлюють її існування і духовне сходження.

Аналіз проблеми духовності в персоналізмі, класичному та позитивному екзистенціалізмі показує, що людина – це споконвічний духовний пошук “дійсного” буття, постійний вихід за межі “наявного” буття до виявлення екзистенційно повного сенсу життя, одним із основних вимірів якого є світ національно-культурного буття. В ньому людина набуває спроможності до життя духовного, яке найбільш повно реалізується в ціннісних вимірах. В самоздійсненні “Я” суб’єкт створює неповторний образ і означення сенсу власного існування, отримує здатність до реалізації своєї індивідуальної свободи. В результаті виникає людська особистість, котра володіє позаматеріально-тілесними характеристиками й унікальними особливостями, що знаходять безпосередній вияв у духовності національної свідомості, в якій конденсується багатство індивідуально-суб’єктивного світу.

Події, які відбуваються в житті людини, конститууються всередині досвідносміслової сфери духовності. Їх “контурність” обумовлюється структурою діяльності, визначеної параметрами духовно-ціннісних прагнень. Суб’єктивізація смислу діяльності визначає вибір людиною певного образу, яким можуть виступати різні артефакти, і серед них – свобода. Вона є найважливішою умовою, що забезпечує не тільки динаміку культури, але й вільно вибраних, свідомих цілей і прагнень суб’єкта. Свобода як основна константа загальнолюдської культури і мети духовного самовизначення передбачає напругу всіх суб’єктивних зусиль, в першу чергу волі. Імперативи світоглядно-культурних смислів в образі свободи характеризують специфічну здатність свідомості людини сприймати і перетворювати природну і соціальну дійсність в необхідній для себе формі, адекватній суспільному характеру дійсності. Акцентована увага на тому, що культура як атрибут самосвідомості особистості в своєму предметно-сутнісному значенні, орієнтуючи індивіда на вибір образу свободи, робить останню сенсом життя. Свобода як цінність є невід’ємною від індивідуальної суб’єктивності – внутрішнього ядра свідомості. Важливим аспектом проблеми свободи є духовна свобода, котра може бути обмежена

зовнішньою необхідністю, але ніколи не зникає, поскільки невід’ємна від особистості. Людина тоді стає вільною, коли спрямовує спонтанність своїх дій в сторону персоналізації світу і своєї свідомості.

Список використаних джерел

1. Малахов В.А. Культура и человеческая ценность. – К.: Наук. думка, 1984.
2. Бычко В.В. В лабиринтах свободы. – М.: Политиздат, 1976. – 157 с.
3. Краснодембский З. На постмодернистских раздорихжах культуры. – К.: Основи, 2000. – 197 с.
4. Соболев О.М. Деконструкция метафизической концепции свободы // Актуальные философские та культурологические проблемы современности: сб. науч. пр. / Відп. ред.: М.М. Бровко, О.Г. Шутов. – К.: Вид. центр КДУУ, 2000. – 272 с.
5. Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М.: Республика, 1994. – 527 с.
6. Мунье Э. Манифест персонализма. – М.: Республика, 1999. – 559 с.

References

1. Malahov V.A. Kul'tura i chelovecheskaja cennost'. – K.: Nauk. dumka, 1984.
2. Bychko V.V. V labirintah svobody. – M.: Politizdat, 1976. – 157 s.
3. Krasnodembs'kyj Z. Na postmodernists'kyh rozdorizhzhjah kul'tury. – K.: Osnovy, 2000. – 197 s.
4. Sobol' O.M. Dekonstrukcija metafizychnoi' koncepcii' svobody // Aktual'ni filofs'ki ta kul'turologichni problemy suchasnosti: zb. nauk. pr. / Vidp. red.: M.M. Brovko, O.G. Shutov. – K.: Vyd. centr KDLU, 2000. – 272 s.
5. Jaspers K. Smysl i naznachenie istorii. – M.: Respublika, 1994. – 527 s.
6. Mun'e Je. Manifest personalizma. – M.: Respublika, 1999. – 559 s.

Podolyanko L.A., Ph.D., Associate Professor, National Technical University of Ukraine “Kiev Polytechnic Institute” (Ukraine, Kiev), danko057@gmail.com

Culture as a system of personal values

Freedom – is the most important condition which not only provides a decent human life, but also the dynamics of its culture, reasonable goals and achievements. Freedom as “the highest value” has many dimensions, but it is always associated with the culture as a system of values. Culture is always a sphere of freedom. The problem of freedom acquired special urgency today, in the era of deficit spirituality. Frustration that led to the spiritual crisis and the loss of value dimensions of culture, this is a consequence of the spiritual crisis of society. Modernity requires the creation of new spiritual values. National culture, including freedom, opened in life, crowded polarities and contradictions. Freedom is the epitome of the national idea, spaciousness for its national conscious guidelines. The purpose of the national idea, “the idea of freedom” – an association of nations.

Keywords: human, freedom, culture, personality, value, being goal.

Подольняк Л.А., кандидат философских наук, доцент, Национальный технический университет Украины “Киевский политехнический институт” (Украина, Киев), danko057@gmail.com

Культура, как система ценностей личности

Свобода – это наиболее важное условие, которое обеспечивает не только достойную жизнь человека, но и динамику его культуры, разумных целей и достижений. Свобода, как “высшая ценность”, имеет много измерений, но она всегда связана с культурой как системой ценностей. Культура всегда есть сферой свободы. Проблема свободы приобрела сегодня особенную остроту, в эпоху дефицита духовности. Разочарования, которые привели к духовному кризису и потере ценностных измерений культуры, это следствие духовного кризиса общества. Современность требует создания новых духовных ценностей. Национальная культура, в том числе и свобода, открываются в жизни, переполненной полярностями и противоречиями. Свобода является воплощением национальной идеи, простором стратегии национально-осознанных ориентиров. Цель национальной идеи, “идеи свободы”, – это объединение нации.

Ключевые слова: человек, свобода, культура, личность, ценность, бытие, цель.

* * *